

Niels Stensen mindes

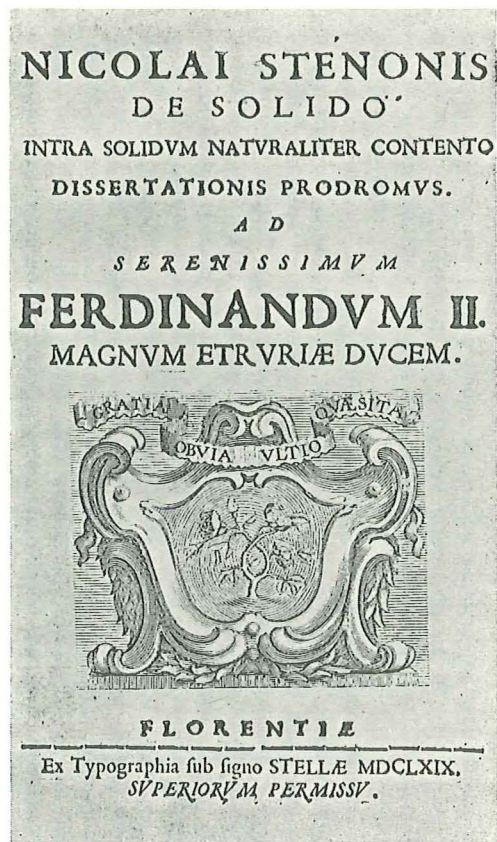
Midt under et forskningsarbejde, der på mange måder lykkes og giver store resultater, ligger det fristende nær kun at se fremad imod nye opgaver, der skal løses og bygge videre på det allerede nåede, idet man ikke ofrer mange tanker på forgængernes kamp med problemerne. Da er det godt at standse et øjeblik og mindes dem, der engang ledede naturforskningen ind på nye frugtbare spor. Det er videnskabshistoriens betydningsfulde, i nutiden mere og mere forståede opgave at vise udviklingen indenfor det arbejde, på hvilket hvert slægtled af forskere bygger videre, at formidle kontinuiteten og minde om samhørigheden i den fælles forskning midt i en tid, der mere og mere specialiserer sig og derved kan fjerne forskerne fra hverandre.

I år - 1969 - vil den store danske naturvidenskabsmand Niels Stensen (Nicolaus Stenonius, Steno)(1638 - 1686) blive husket på forskellig måde som den forgangsmand han var ikke blot på geologi og mineralogiens område, men også som fremragende anatom og fysiolog. Blandt geologer vil Steno blive mindet som den, der for 300 år siden (1669) udgav sin bog "De solido intra solidum naturaliter contento dissertationis prodromus", nu tilgængelig i dansk oversættelse (1902) ved August Krogh og Vilhelm Maar ("Foreløbig Meddelelse til en Afhandling om faste Legemer, der findes naturlig indlejrede i andre faste Legemer"). Steno giver heri grundlaget for en eksakt geologi med stratigrafien som vigtigste princip, han gør rede for oprindelsen af forsteningerne som rester af fortidsdyr, og han giver et grundrids af Toscanas geologiske udviklingshistorie. Desuden studeres krystallernes vækst, og Steno finder loven om "kantvinklens konstans" for blot ganske kort at nævne nogle hovedpunkter. Allerede i 1667 havde forøvrigt Steno været inde på de samme hovedtanker i et lille indskud i en større afhandling om musklerne. Ved disse undersøgelser blev Jorden så at sige "levende", den havde sin udviklingshistorie, og den forandredes under ydre og indre faktorer påvirkning. I alt dette var Steno langt forud for sin samtid, og der skulle gå lange tider, førend hans geniale indsats blev forstået.

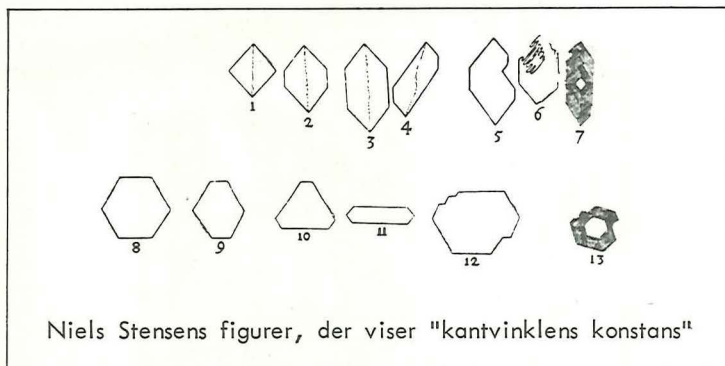
Niels Stensens storhed som naturvidenskabsmand er nu almindelig anerkendt overalt, hvor denne forskning drives. Dette gav sig blandt andet udtryk i, at der i 1965 kunne samles en kongres (et Steno-symposium) i København med tilslutning fra mange nationers forskere. Litteraturen om Steno vokser fra år til år. I 1956 disputerede Steno-forskeren Gustav Scherz

Niels Stensen (Galleria degli Uffizi, Firenze)

Første side i afhandlingen fra 1669

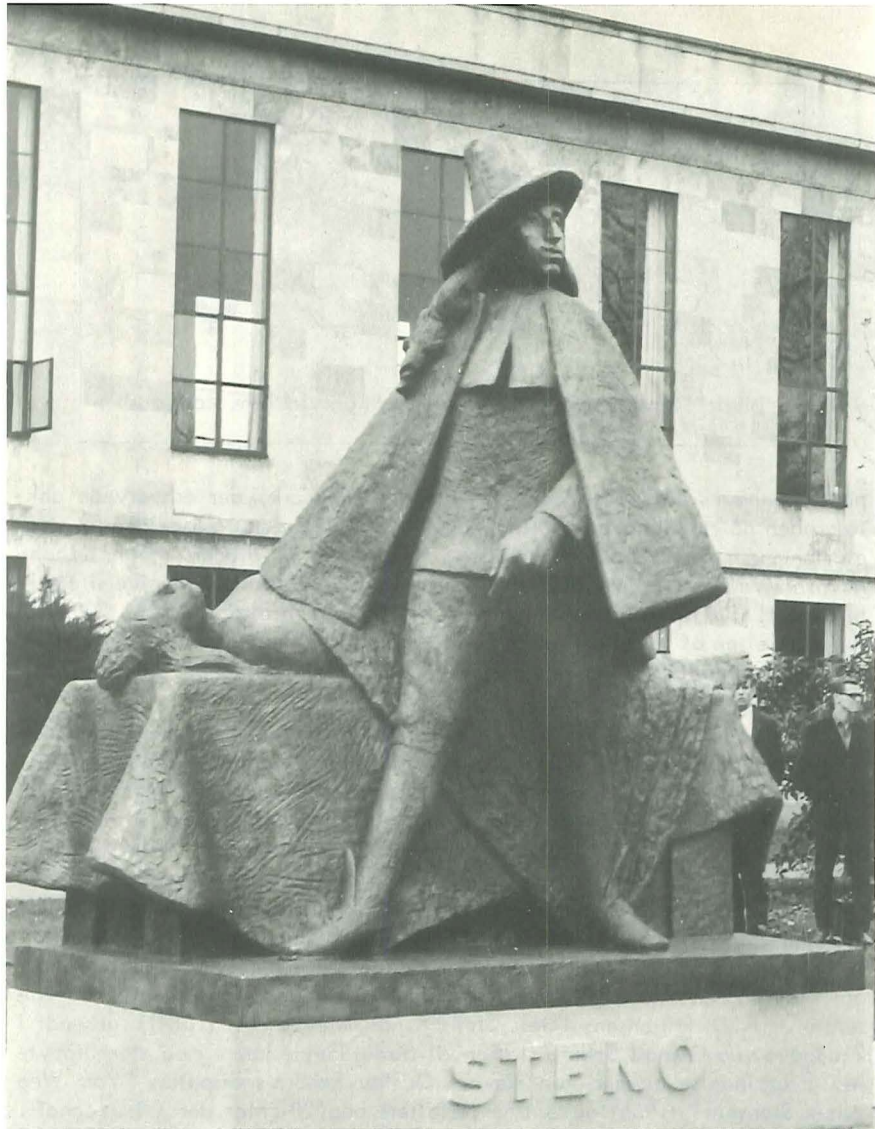

på Københavns universitet som den første i Danmark, der erhvervede doktortgraden på en Steno-afhandling, og i 1963 blev der - omsider - rejst et monument for Steno i hans fødeby København på pladsen foran Københavns universitets naturvidenskabelig-medicinske afdeling af universitetsbiblioteket. På Københavns universitet vil Steno i efteråret 1969, 300-året for udgivelsen af hans geologiske hovedværk, blive mindet, og som en lille episode i denne udvikling kan det nævnes, at det danske postvæsen i 1969 udgiver et Steno-frimærke.

Niels Stensens livshistorie virker stadig dragende på mange mennesker. En fin og ædel personlighed, der tåler at ses på nært hold, er han. Hans grav ses i Sct. Lorenzo-kirken i Firenze i et særligt lille sidekapel, hvor også mange danske på rejse standser lidt og mindes vor store landsmand "anatomen, geologiens grundlægger, Guds tjener - eller anatomicus, geologiæ fundator, servus Dei" som der står på foden af stenmonumentet, billedhuggeren Gottfred Eickhoffs værk, der viser Steno holdende anatomisk forelæsning i vinteren 1672 i København.

For dem, der kunne tænke sig at vide mere om Niels Stensen (Steno) skal her nævnes nogle ganske få skrifter fra den righoldige Steno-litteratur. A.D.Jørgensen: Niels Stensen. Et mindeskrift (1884), udsendt i 2.udgave ved Gustav Scherz (1958) vil stadig kunne læses med stort udbytte. I forbindelse hermed kan nævnes Gustav Scherz's disputats "Vom Weg Niels Stensens" (1956) og samme forfatters bog "Pionier der Wissenschaft. Niels Stensen in seinen Schriften" (1963) med kommenterede uddrag af Stenos afhandlinger fra alle områder. Stenos geologiske virksomhed er udførligt omtalt i Axel Garboe: Geologiens Historie i Danmark bind 1 (1959), og den lange vej frem til anerkendelse er omtalt i A.Garboe: Niels Stensens (Stenos) geologiske Arbejdes Skæbne (1948) (Danmarks geologiske undersøgelses 4.række bind 3 nr.4). Se også blandt andet Meddelelser fra Dansk Geologisk Forening bind 18 (1968) side 107. Om Steno-monumentet og dets historie kan blandt andet ses Meddelelser fra Dansk Geologisk Forening bind 15 (1964).

Axel Garboe

Niels Stensen monumentet i København (Nørre alle 49)
Se artiklen om geologiens grundlægger.